

М. В. Болдуєв,
д. н. з держ. упр., професор, Класичний приватний університет

РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ МЕТОДІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

М. Bolduyev,
Doctor of Public Administration, Professor, Classic Private University

THE DEVELOPMENT OF FINANCIAL METHODS OF STATE SUPPORT FOR AGRICULTURAL PRODUCERS

У статті здійснено обґрунтування доцільності впровадження депозитної каси як фінансового механізму державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників на регіональному рівні. Визначено необхідність залучення у процес створення депозитної каси місцеві адміністрації обласного і районного рівня. Фінансова політика Депозитної каси має бути спрямована на фінансування: сільськогосподарського сектору шляхом розвитку соціального взаємного страхування на рівні регіону, яке повинне сприяти відновленню сільськогосподарського виробництва, зміні статусу і підвищенню рівня життя селян; підтримки процесу земельної реформи, формування цивілізованого ринку землі, що забезпечує притоки інвестицій в розвиток сільськогосподарського виробництва і переробку сільськогосподарській продукції; підтримку підприємств регіонального державного сектора.

In the article the rationale for the introduction of cash deposit as a financial mechanism of state support of agricultural producers at the regional level. The necessity of involvement in the creation of deposit administration fund local regional and district level. Creating a fund will make it possible to concentrate available financial resources of the region and use them as a source of development areas. At that SMEs will be able to attract additional financial resources. The financial policy of deposit insurance schemes should be aimed at financing: the agricultural sector through the development of social mutual insurance at the regional level, which should help restore agricultural production, changes in the status and growth of living standards; support the process of land reform, the formation of a civilized land market, providing investment in the development of agricultural production and processing of agricultural products; support regional public sector enterprises. To perform its functions deposit box office is important to provide the right sole legitimate guardian and compulsory deposits and funds konsyhnatsiy, as well as savings and funds social insurance.

Ключові слова: державне управління, бюджет, депозитна каса, кредитування, державна адміністрація, сільське господарство.

Key words: public administration, budget, cash deposit, credit, administration, agriculture.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Надання державної допомоги суб'єктам господарювання є одним з ефективних шляхів розв'язання економічних, соціальних і політичних проблем, досягнення національних цілей розвитку. У теперішній час в усіх без винятку країнах існує система надання такої державної підтримки. Розвиток аграрного сектора в силу своєї специфічності в переважній більшості країн світу нерозривно пов'язаний з державною фінансовою підтримкою. Важливість державної підтримкою аграрного сектора обумов-

лює необхідність розвитку відповідного механізму як на державному так і регіональному рівнях.

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

Формування багатокладної економіки зумовлює зміни структури товаровиробників. За обсягом виробництва товаровиробників можна розділити на великий, середній і малий бізнес. Для розвитку свого виробництва всі вони потребують фінансових ресурсів. З переходом України до ринку сформувалася широка мережа банкі-

вських структур. Але банки працюють, як правило, тільки з великим, іноді з середнім бізнесом. Дрібний же бізнес обмежений в кредитних ресурсах. У сільськогосподарському виробництві сконцентрований в основному дрібний і середній бізнес. Можливість його державної підтримки в сучасних умовах вельми проблематичні [1]. За таких умов необхідно говорити про те, що повинні існувати дві системи кредитування: банківська і небанківська. Потреба в такій формі акумуляції грошових коштів зростає по мірі збільшення числа дрібнотоварних господарств. Мета небанківської некомерційної структури — обслуговування процесу виробництва, а не отримання прибутку. В Запорізькій області, в основному діють комерційні банки, мета яких — одержати прибуток. Тому для вдосконалення організаційно-економічного механізму управління розвитком сільськогосподарського виробництва важливо створити таку структуру на рівні регіону. Це дасть змогу зосередити вільні фінансові ресурси регіону і використувувати їх як одне з джерел розвитку територій. При цьому малий і середній бізнес отримують можливість залучити додаткові фінансові ресурси [2].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження даної проблеми було б неповним без опрацювання фундаментальних робіт, що є джерелами бюджетно-правової думки і фінансової науки взагалі. Насамперед мають на увазі дослідження С.І. Іловайського, В.А. Лебедева, І.Х. Озерова, Ю.А. Ровинського, М.А. Смирнова, В.Н. Твердохлебова. Вагомий внесок у дослідження теми було внесено завдяки використанню праць таких економістів, як А.М. Бабич, А. Барський, Т.Є. Бондар, О.Д. Василик, А.З. Дадашев, Л.А. Дробозіна, Н.Є. Заяц, В.І. Кравченко, В.М. Родіонова, Б.М. Сабанті, М.К. Фісенко, В.М. Федосов, Д.Г. Черник та інші. Проте з урахуванням специфіки сільського господарства дослідження місця та ролі органів державного регіонального управління у фінансовій підтримці ще далекі від свого закінчення.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є здійснити обґрунтування доцільності впровадження депозитної каси як фінансового механізму державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників на регіональному рівні.

РЕЗУЛЬТАТ

Враховуючи важливість і значущість для розвитку сільського господарства створення регіональної депозитної каси, необхідним є залучення у цей процес місцевих адміністрацій обласного і районного рівня. Для створення економічних умов розвитку сільськогосподарського виробництва адміністрація Запорізької області щорічно здійснює цільове фінансування. З цієї суми 35—40 % — це дотації на виробництво тваринницької продукції, зміцнення кормової бази, 25—30 % на формування регіональних фондів продукції рослинництва, тваринництва, зокрема на створення страхового посівного фонду, а так само на формування МТС і лізингу техніки, на підтримку фермерських господарств і т.д. Ми пропонуємо спрямовувати ці гроші на розвиток сільськогосподарського виробництва через запропоновану структуру.

Запропонована небанківська кредитна структура "Депозитна каса" і її філіали, відповідає чинним Законам України "Про банки і банківську діяльність" і "Про сільськогосподарську кооперацію" [3; 4].

Хоча кредитна кооперація в аграрному секторі України відроджується, проте відбувається це з певними ус-

кладненнями і потребує фінансової підтримки. Банківські структури цілком можуть поширювати свої інтереси на можливості кредитної кооперації, залучати її до зони свого впливу. У ряді випадків це може мати і позитивну роль. Проте комерційні банки працюють лише з крупними платоспроможними клієнтами, а фермери, дрібні селянські господарства ними не обслуговуються, вони їм не вигідні.

Ось чому вважаємо необхідним всіляко сприяти розвитку і вдосконаленню небанківських кредитних структур в аграрному секторі України. Їх форми на селі можуть бути різні. Координуючу роль може і повинна відіграти регіональна небанківська кредитна структура — Депозитна каса, яку ми пропонуємо створити в Запорізькій області, а в районах області створити філіали Депозитної каси.

Створення Депозитної каси є елементом організаційно-економічного механізму управління сільськогосподарським розвитком регіону. Цей фінансово-економічний орган необхідний для того, щоб допомогти сільському господарству, яке потерпає через відсутність кредитів на сільськогосподарські компанії, на придбання обладнання, ПММ тощо. Можна також передбачити використання Депозитної каси в межах земельної реформи для фінансування робіт із створення земельного кадастру і залучення земель в упорядкований земельний оборот. На регіональному рівні можливе розширення сфери діяльності Депозитної каси, оскільки кожному регіону надається право визначати сферу діяльності установи, що дасть змогу знайти оптимальний варіант для даного регіону.

Цікавий в цьому відношенні, накопичений Францією досвід, вивчення і використання якого може бути корисним для нас. Близько 190 років назад після французької революції і приходу до влади Наполеона у Франції, була ситуація подібна до тієї, що існує зараз в Україні: інфляція, криза і головне криза довіри до влади. Приватні банки ніколи не викликали повної довіри. Крім того, влада двічі обдурила населення. В результаті — і до державних, і до приватних банків довіра була підірвана. В умовах, що склалися, необхідно було створити нову державну структуру, підконтрольну тільки законодавчій владі [6].

Депозитна каса в Франції є незалежним і невідконтрольним органом як центральної, так і регіональної виконавчої влади. Каса є державною установою, що володіє фінансовою самостійністю і що знаходиться під контролем регіонального органу влади. При створенні такого органу в нашому регіоні, йому довірять і громадяни, що втратили довіру в комерційні банки. Регіональна Депозитна каса, будучи незалежним і таким, що некомпрометував себе органом, може здійснювати свої завдання з захисту державних і приватних внесків і користуватися винятковою довірою своїх вкладників. Для виконання своїх функцій їй важливо надати право єдиного законного і обов'язкового хранителя коштів депозитів і консігнацій, а так само коштів соціальних заощаджень і страхування (рис. 1).

Мета створення Депозитної каси одержувати, відображати в бухгалтерському обліку, вкладати і повертати кошти, прийняті на договірній або обов'язковій основі від організацій і фізичних осіб, зберігання яких може бути спрямовано на розвиток сільськогосподарського виробництва області. Це те, що в даний час ні державні, ні комерційні банки не здатні забезпечити. Центральний офіс Депозитної каси пропонується розмістити в обласному центрі, а у великих містах і районних центрах в перспективі можливе створення філіалів, роль яких можуть виконувати як власне філіали Депозитної каси, так і фінансово-кредитні кооперативи (каси взаємних заощаджень чи взаємного кредитування).

Важливо, щоб Депозитна каса короткострокові, середньострокові і довгострокові внески приймала згідно з самими жорсткими міжнародними стандартами з урахуванням "коефіцієнта ризику", маючи на меті при цьому цілі пріоритетного і соціального розвитку регіону. Враховуючи економічний стан регіону, фінансова політика Депозитної каси може бути спрямована:

— допомога сільськогосподарському сектору шляхом розвитку соціального взаємного страхування на рівні регіону, яке повинне сприяти відновленню сільськогосподарського виробництва, зміні статусу і підвищенню рівня життя селян;

— підтримка процесу земельної реформи, формування цивілізованого ринку землі, що забезпечує притоки інвестицій в розвиток сільськогосподарського виробництва і переробку сільськогосподарської продукції;

— підтримка підприємств регіонального державного сектора.

Для створення Депозитної каси необхідна мобілізація джерел фінансування, які можуть включати використання: застав при замовленні на публічних торгах робіт, послуг і постачання; надання гарантій на завершення робіт; консигнації винагород, що надаються унаслідок примусового вилучення в суспільних інтересах майна, що було відчужене за рішенням суду; суми, що перераховуються в Депозитну касу, як гарантія виконання узятих зобов'язань по деяких сферах професійної діяльності: адвокати, аукціоністи та інші — у вигляді авансів у справах, роботах, страховим виплатам; грошові кошти, при укладанні угод з продажу (нерухомості, земельної ділянки тощо), відповідні сумі і реєстровані в установленому порядку, перераховуються в Депозитну касу через державні служби, що наділені повноваженнями складати акти про перехід права.

Як проаналізований автором дохід, так й інші джерела фінансування Депозитної каси обов'язково зберігаються протягом передбаченого законом терміну. Капітал повертається особі, що його вклала, або іншій фізичній або юридичній особі, відповідно до закону. Коли дата повернення невідома, комітет з видачі кредитів може, застосовуючи найбільш жорсткий "коефіцієнт ризику", переформити кошти на новий термін. Всі ці кошти розміщуються в Депозитній касі або її регіональних установах.

Згідно з політикою пріоритетів Депозитна каса могла б розміщувати свої грошові кошти: для допомоги сільському господарству; для надання допомоги органам регіонального державного управління; для просування земельної реформи; інші заходи спрямовані на розвиток регіонального АПК.

У ролі Депозитної каси можуть виступати різні установи: органи Міністерства юстиції; новий незалежний орган, який може бути створений відповідною регіональною асоціацією нотаріусів; новий незалежний орган, який може бути створений, керований і контрольований регіональними виконавчими органами.

Проте, якщо проаналізувати вищезазначені пропозиції, то можна зробити висновок, що як перший, так і другий органи влади не можуть виступати в ролі Депозитної каси, оскільки ці органи не можуть бути легко притягнуті до суду у разі недбалості у виконанні своїх обов'язків.

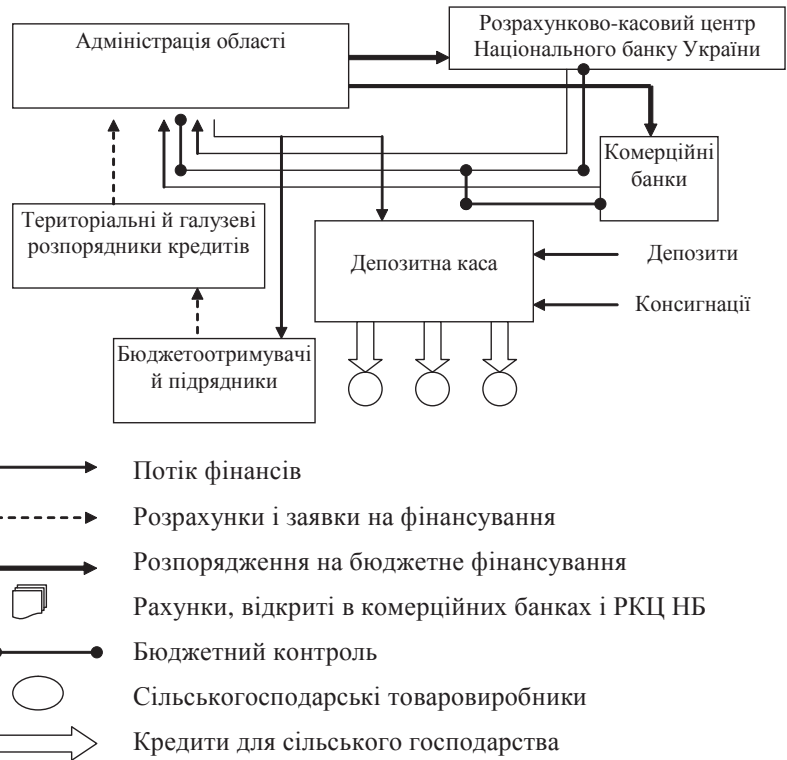

Рис. 1. Місце Депозитної каси в системі кредитування сільського господарства

Третій же орган, знаходиться в підпорядкуванні регіональних виконавчих органів влади. Депозитна каса повинна знаходитися в підпорядкуванні саме регіонального виконавчого органу влади. З конституційної точки зору це означає, що виконавча влада приймає на себе зобов'язання і гарантує бездоганну роботу цієї фінансової установи. Подібна структура багатьох років досить ефективно діє в багатьох європейських країнах [6].

Тепер, коли ми вибрали орган, який узяв би на себе роль гаранта, нам належить визначити орган, куди б кошти перераховувалися і згодом виплачувалися. Для суспільства важливо мати незалежні гарантії у випадку, якщо гроші не виплачуються в повному обсязі і в належний термін. У цій ситуації можна запропонувати таке:

1. Гарантовані банківські рахунки у вибраних уповноважених банках;

2. Створення спеціальної незалежної фінансової установи, що знаходиться під контролем регіональних представницьких органів для єдиної мети — збереження грошей, що є гарантією виконання зобов'язань і їх короткострокового інвестування в спеціальні проекти, а також підтримки необхідної ліквідності для виплати одержаних коштів, у будь який час і належним чином.

Враховуючи стан банківської системи в Україні, перша пропозиція повинна бути знехтувана. Залишається друга пропозиція: створення спеціальної фінансової установи.

Для того, щоб досягти реальних результатів, повинні застосовуватися такі критерії: установа, якій надаються функції гаранта, має бути незалежною і повинна бути відкритою для подачі позовів проти неї, у разі порушення службового боргу і/чи шахрайства; установа повинна управлятися професійним способом, і подібне управління повинне бути незалежним, неупередженим і вільним від конфлікту інтересів; повинні бути встановлені гарантії для виконання обов'язків гаранта, які відокремлені від самої установи, здійсненню цих функцій не повинно здійснюватися ніяких адміністративних перешкод.

Грунтуючись на результатах аналізу, єдино можливим рішенням поставлених задач є створення спеціальної фінансової установи (Депозитної каси), підконтрольної регіональним представницьким органам.

Депозитна каса знаходиться під контролем і гарантією Адміністрації області, здійснюваним через Наглядову комісію, що забезпечує її стабільність і ефективну діяльність.

Структура Депозитної каси повинна забезпечувати незалежне функціонування і всі необхідні гарантії по відношенню до третіх осіб. Частіш за все в управлінні банком використовується функціональна структура, і це себе виправдовує, проте не завжди така структура мобільна. Для Депозитної каси автор пропонує використовувати лінійно-функціональну структуру, при цьому не виключається можливість застосування в деяких випадках елементів адаптивної структури.

У складі управлінських ланок Депозитної каси слід передбачити Управління планування і розвитку, що охоплює відділи управління ліквідністю, економіко-статистичний, маркетингу, а так само відділ зв'язку з клієнтами і розробки планів діяльності. Це управління займається прогнозуванням можливостей і розвитку Депозитної каси. До складу управлінських ланок входять й інші управління, що функціонально виконують те, чим повинна займатися Депозитна каса — депозитами, кредитами тощо. Інші підрозділи складають служби Депозитної каси, обслуговуючі її основну комерційну діяльність.

Наглядова комісія складається з 10 членів. Вони призначаються Адміністрацією області. Наглядова комісія обирає голову з числа своїх членів.

Вона визначає свій внутрішній порядок роботи:

— щомісячні збори дозволяють здійснювати контроль за діяльністю Депозитної каси згідно з наданими звітами;

— щорічний звіт надається Управляючим на розгляд наглядової комісії, яка може надавати зауваження або рекомендації.

Наглядова комісія визначає пріоритетні напрями діяльності Депозитної каси, але не бере участь безпосередньо в управлінні, яке здійснюється Управляючим.

Наглядова Комісія звітує тільки перед Адміністрацією області. Голова Наглядової комісії, за пропозицією голови Адміністрації області, призначає головного фінансового контролера, строком на п'ять років. Останній здійснює контроль інвестицій і витрат і їх виправданість.

Керуючий Депозитною касою може призначатися Адміністрацією області за пропозицією голови Адміністрації області терміном на 5 років. Він може бути призначений на другий термін. На пост Керуючого може бути призначена особа, що має досвід роботи на керівній посаді в кредитно-фінансових установах. Він повинен мати досвід ведення переговорів і координації роботи кваліфікованих фахівців в різних сферах (фінанси, юриспруденція, бухгалтерія). Він надає звіт про свою діяльність в Наглядову комісію і звітує на щомісячних зборах про поточні надходження в Депозитну касу, про видані кредити і їх погашення.

Рішення про надання кредитів ухвалюються Комітетом з видачі кредитів. Членами цього комітету є Керуючий Депозитною касою, фінансовий директор, головний бухгалтер, адміністративний директор, заступник директора по кредитній і фінансовій діяльності і три представники Наглядової комісії, включаючи Голову. Засідання комітету проводиться один раз в тиждень. На ньому ухвалюються рішення про видачу кредитів.

ВИСНОВКИ

Одним з варіантів вдосконалення організаційно-економічного механізму розвитку сільськогосподарського виробництва вважаємо кредитування з бюджету через систему Депозитної каси, яка обслуговує сільське господарство за узгодженими спільно ставками.

Використання коштів Депозитної каси.

— сільське господарство: кредити строком на один рік для короткострокового фінансування сезонних робіт; кредити строком на п'ять років на придбання сільськогосподарських машин, інвентаря і обладнання; гарантія кредитів, виданих областю з метою реалізації земельної реформи й інших регіональних програм розвитку АПК області;

— підвищення рівня життя населення: кредити на поліпшення і оновлення житла строком на два роки; накопичення в цілях забезпечення додаткового соціального страхування для фермерів після виходу на пенсію.

Література:

1. Гривківська О.В. Фінансова безпека сільського господарства регіонів України / О.В. Гривківська, В.В. Осипенко // Фінанси України. — 2011. — № 7. — С. 93—103.

2. Добровольська С.Р. Державна фінансова підтримка як чинник формування галузевої структури виробництва в сільськогосподарських підприємствах / С.Р. Добровольська // Агросвіт. — 2013. — № 4. — С. 57—61.

3. Закон України "Про банки і банківську діяльність" № 2121-III від 7 грудня 2000 р. [Електронний ресурс] — Відомості Верховної Ради — 2001. — № 5—6. — С. 30. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

4. Закон України "Про сільськогосподарську кооперацію" № 469/97-ВР від 17 липня 1997 р. [Електронний ресурс]. — Відомості Верховної Ради. — 1997. — № 39. — С. 261. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80>

5. Міщенко Д.А. Державна фінансова підтримка сільськогосподарського комплексу за кордоном / Д.А. Міщенко // Агросвіт. — 2014. — № 21. — С. 22—27.

6. Фінанси підприємств: підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. — 6-те вид., перероб. та допов. — К.: КНЕУ, 2006. — 552 с.

References:

1. Hryvkivska, O.V. (2011), "Financial security agricultural regions of Ukraine", *Finansy Ukrainy*, vol. 7, pp. 93—103.

2. Dobrovolska, S.R (2013), "State financial support as a factor in the formation of industrial structure in agricultural enterprises", *Ahrosvit*, vol. 4, pp. 57—61.

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), *The Law of Ukraine "On Banks and Banking Activity"*, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (Accessed 01 January 2017).

4. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997), *The Law of Ukraine "On Agricultural Cooperation"*, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80> (Accessed 19 January 2013).

5. Mishchenko, D.A. (2014), "State financial support for the agricultural complex abroad", *Ahrosvit*, vol. 21, pp. 22—27.

6. Poddyerohin, A.M. Bilyk, M.D. and Buriak, L.D. (2006), *Finansy pidpriemstv [Finance companies]*, 6rd ed, KNEU, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 16.03.2017 р.